

ДЕНЬ ВЕЛИКОЇ СКОРБОТИ

Наприкінці листопаду вся Україна відзначає День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій. В Указі Президента України "Про вшанування жертв та постраждалих від голодоморів в Україні" підкреслюється, що це робиться з метою забезпечення належного вшанування жертв та постраждалих від голодоморів, відновлення історичної справедливості, утвердження у суспільстві нетерпимості до будь-яких проявів насильства.

Голодомор 1932–1933 років — одна з найтрагічніших сторінок української історії ХХ століття. Скорботна річниця — 75-ті роковини трагедії українського народу — викликає біль у серцях і душах людей, спонукає до вшанування пам'яті безвинно загиблих людей. Ця подія назавжди вкарбувалась у генетичну пам'ять та свідомість поколінь нашого народу.

Сьогодні нам хочеться ще раз підкреслити всю значущість активного процесу усвідомлення причин та наслідків народної трагедії 1932–1933 років для історії України, для історії всієї європейської та світової спільноти. Голод розпочався у 1931 році, спалахнув у різних частинах СРСР, сягнув кульмінації на зламі 1932–1933 років.

Аналізуючи трагічну сторінку української історії з висоти пройдених десятиліть, необхідно відзначити, що більшовицька концепція будівництва соціалізму здійснювалась у відсталій аграрній країні. Керівна еліта країни, враховуючи техніко-економічне відставання СРСР від країн Заходу, головну ставку робила на різкий індустріально-технічний ривок у розвитку країни, на прискорене створення самодостатньої багатогалузевої промисловості і великих колективних господарств в аграрному секторі, на побудову системи державного соціалізму. Політичне керівництво країни вирішило реалізувати форсований варіант колективізації сільського господарства, тобто адміністративно-командними методами створити колективні господарства у формі колгоспів і радгоспів, ліквідувати одноосібні селянські господарства, силою зламати опір незадоволених селян і підвести під промисловість і сільське господарство єдиний загальнодержавний фундамент.

В процесі насильницької колективізації сільського господарства територія України була розділена на 503 адміністративні одиниці: Молдавську АРСР, 18 міст і 484 райони. В 1932 р. у республіці були створені Харківська, Київська, Одеська, Дніпропетровська, Донецька, Чернівецька і Вінницька області. На початку 30-х років населення УРСР становило майже 32 млн. чоловік. З них 25 млн. чоловік були жителями сільської місцевості. Базовими документами для здійснення в країні насильницької колективізації сільського господарства стали постанови ЦК ВКП(б) "Про темпи колективізації і заходи допомоги колгоспному будівництву" та "Про заходи ліквідації куркульських господарств в районах сільської колективізації".

Пріоритетним напрямом аграрних перетворень (1930 — 1932 рр.) стало створення колгоспів і радгоспів, допоміжним — ліквідація куркульства як класу. Проводячи аграрні перетворення на селі, влада розколювала село України навпіл: на бідних і заможних, натравила їх одне на одного. Загальновідомо, що

бідняцькі верстви села щиро повірили в майбутнє колгоспів і радгоспів і згодом склали їх основний контингент. І навпаки, в середовищі куркулів і одноосібних селян-середняків панувало неприйняття колгоспно-радгоспного виробництва аж до відкритих масштабних виступів українських селян проти будівництва колгоспів у 1930—1931 роках, коли з владою воювали цілими селами (тільки з січня по червень 1930 р. в Україні було зареєстровано 1500 терористичних актів проти представників радянської влади). З перебігом подальших подій в українському селі це призвело до того, що правляча партія поставила під загальну підозру все селянство, партійних, радянських та господацьких керівників УРСР. Зрозуміло, що за таких умов суцільна колективізація сільського господарства в Україні набула рис масового насильства. Були запроваджені три групи заходів для подолання селянського опору колективізації: "натуральні покарання", складання "чорних списків" та ізоляція України і Північного Кавказу. Накладання "натуральних покарань" торкнулося тих колгоспів, які не виконали планових завдань на поставку зерна, вони повинні були здати додатково м'ясо та сало в розмірі 15-кратної місячної норми; надлишок продовольства не міг бути розподілений серед людей. Господарства, що не виконали плану, заносилися до "чорних списків", тобто такі села зазнавали повної блокади в плані кооперативної та державної торгівлі; селянам було заборонено залишати Україну, українські міста були оточені антиселянськими заставами, було повністю припинено продаж залізничних квитків, почалися репресії та чистки керівників різних ланок. За період 1930—1932 років в Україні було створено 25,3 тис. колгоспів, що перевищувало планові показники першого п'ятирічного плану більш, ніж в 3 рази. В процесі насильницької колективізації в Україні були розкуркулені 200 тис. селянських господарств.

Звичайно, найтяжчою втратою були люди. За підрахунками демографів, у результаті цього в Україні постраждало понад 1,4 млн. чоловік. Понад половину із них — близько 860 тис. чоловік було депортовано до Сибіру та на Крайню Північ. Сталінський режим використовував розкуркулення як важливий засіб виховання заможних селян і, водночас, як жорстку форму впливу на все селянство. Головним засобом викачування зерна та іншої продукції з України були жорсткі державні хлібозаготівельні компанії, плани та обсяги яких по зерну були часто нереально завищені і по відношенню до селян мали риси конфіскаційності, анти-гуманності, бездуховності.

Від голоду постраждали всі області України, але найбільше голод вдарив по Харківській, Дніпропетровській, Одеській та Київській областях. Спустошене, принижене, здеморалізоване селянство увійшло в 1933 році в стадію масового вимирання. Сильно постраждала в трагічні 1932 — 1933 роки Харківська область, оскільки Харків був столицею Радянської України і сільські райони області в першу чергу випробували на собі наслідки тих заходів, які проводила влада на селі. За кількістю померлих Харківщина займала сумну лідируючу позицію.

Голодомор залишив страшну спадщину в безлічі сімей через заборону самої згадки про голод, порушив традиційний селянський життєустрій, вповільнив, деформував процес національного будівництва, була знищена значна частина української політичної, наукової, інженерної, культурної еліти.

Сьогодні причини і наслідки трагедії голодомору в Україні встановлені науковою громадськістю і визнані українською державою. Пам'ять мільйонів безвинних жертв голоду зобов'язує нас сьогодні відновити історичну та моральну справедливість, народну пам'ять та свідомість, відзначити цю трагічну дату як День великої скорботи. У прийнятому Верховною Радою України 28 листопада 2006 року Законі „Про Голодомор 1932-1933 років в Україні” ця гуманітарна катастрофа 1932-33 років оцінюється як геноцид української нації.

Трагічна скорботна дата сьогодні дає народу можливість переосмислити свою історію, зміцнити загалом націю, суспільство, державу як основу подальшого політичного, економічного та соціального прогресу України в ХХІ столітті. У 1991 році український народ зробив свій вибір. Зараз незалежна Україна розвивається шляхом реформ, будуючи демократичну, правову, соціальну державу. Минули 16 років незалежності, наступальні реформи в економічній та соціальній сферах вселяють надію, що трагедії, подібні тій, чия річницю ми відмічаємо, більше не повторяться.

Москальова Н.П., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і політології

Іван Васильченко

ГОЛОДОМОР

Я тридцять третій пам'ятаю,
А сорок сьомий добре знаю:
То були роки мук, недолі,
Голодоморів мого краю.

За що страждали Божі люди?
За що їх їдоли морили?
І дотепер мовчать, їуди,
Скільки людей похоронили.

Якими ж треба быть катями,
Щоб планомірно убивати,
Гарбами їздить під хатами,
Живих із мертвими ховати.

Було багато людоїдства,
Коли батьки їли дітей.
Скільки ж у тому є безумства,
До цього змусити людей.

Ось такі „цінності” давали,
Народу бідному моєму.
Бодай би всі кати сконали,
Або згоріли в злі своєму.